

5080 .
A-5080 II
Duplum

Rahiit ehk inglishaigus

Ta iseolu, ettetulemus, tunnused,
ärahoidmine ja ravimine

7-me pildiga tekstis

Dr. A. Lüüs

lastehaiguste professor Tartus

23256

Üleriikliseks Tervishoiu Nädalaks
Eesti Tervishoiu-Muuseumi väljaanne nr. 14

0802

A 5080

Rahiit ehk inglishaigus.

Ajalugu. Kreeka arst Theodosius räägib 1554. a. lapsest, kellel olid kõverad küljeluud ning kõver selg ja kes 1 a. ja 5-kuuselt veel mitte ei kõndinud. See on esimene kindel juht arstiteaduse-kirjanduses, mida võib rahiidiks pidada.

1640. a. ümber tuli Inglismaal palju isesugust lastehaigust ette, mida tol ajal veel hästi ei tuntud. Lapsed ei hakanud õigel ajal kõndima, olid loiud, nende jalad muutusid kõveraks, samuti ka selgroog, mis oli ühele või teisele poole viltu. Inglise valitsus nimetas erilise komisjoni seda haigust uurima. Komisjoni esimeheks sai Glisson, kes selle uurimise viljana avaldas 1650. a. töö nime all ¹⁾):

„Uurimus rahiidist ehk lapsehaigusest“. Selles töös kirjeldab Glisson õige täielikult rahiithagiust, eriti tema tunnuseid. Pärastised uurimused on võinud ta tööd ainult täiendada, kuid mitte midagi muuta. Uut on leitud peaaegu ainult ravi alal. Et inglased olid esimesed tähtsamad rahiidi-uurijad, sellepärast nimetataksegi seda haigust „inglise haiguseks“.

Sõna rahiit tuleb kreekakeelsest sõnast rháchis, mis tähendab selgroogu.

Ette tulemus. Rahiithaigust tuleb laste juures ette peamiselt esimesel ja teisel eluaastal, eriti aga esimesel. Ka esimesel eluaastal ei esine ta lastel mitte igal kuul üheaoliselt. Nii ei leia me teda peaaegu kunagi enne kuut nädalat, vaid harilikult 3. kuni 10. kuuni, kuna ta peale seda harvemaks jääb ja kaduma hakkab. Teisel ja kolmandal aastal ei esine enam palju värskeid rahiidi juhusid, vaid siis on meil rahiithaiguse tagajärgedega tegemist.

1) *De rachitide sive morbo puerili tractatus.*

Rahiiti on igal pool kultuurimaades esimesel eluaastal leitud 80—90% ja just selle järele, kas on lapsi arvestatud ainult esimesel eluaastal või ka teisel ja kolmandal.

Nii leidis Kassovitz Viinis (1880) 1—3 a. vanustest lastest 89,5 prots. rahiiti põdevat, Shtukovsky Peterburis (1894) 94 prots. ja Kissel Moskvast (1897) 80 prots. Edgar Mey leidis Riias (1895) 1—2 a. vanuste laste hulgas 86 prots. ja Levy Berliinis (1910) samuti 1—2 a. vanuste hulgas 98 prots. rahiidilisi lapsi. Armas Ruotsalainen leidis Helsingis (1914—1918) 3—7 a. vanuste laste hulgas 62,5 prots. rahiidi tunnismärkidega.

Dr. R. Sinka Tartus¹⁾ leidis 1040 lapse hulgas 0—2 a. vanuseni kõige enam rahiiti 3—4 kuu vahel, nimelt 90,4 prots., esimese aasta lõpul 63,5 prots. ja teise aasta lõpul 44 prots.

Palju on selle üle vaieldud, kas ka vastsündinud lapsed võivad jääda rahiiti või mitte. Nüüd on niipalju selgunud, et ta ka hiljutisündinud lastel võib ette tulla, kuid on siiski õige haruldaseks nähtuseks.

Mõnedes perekondades on tähele pandud erilist kalduvust rahiidile: nendel on kõik lapsed enam või vähem rahiidahaiged.

Kõige sagedamini tuleb rahiiti seal ette, kus valitsemas halvad välised olud, nagu viletsad, kitsad ja rõsked keldrikorterid, kus vähe valgust ja päikest. Kui halbadele välistele oludele lisaks tuleb veel halb kunstlik toitmine, siis on sellega olemas kõik tingimused rahiidi tekkiniseks. Ja selle tõttu nimetatakse rahiiti ka rahva haiguseks, sest ta tabab just laiade ja kehvade rahvakihtide lapsi. Muidugi esineb rahiit ka jõukates perekondades, kuid palju kergemal kujul ja ei jäta enesest pea sugugi iseäraseid jälgi järele. Ka rinnaga toitmine ei hoia seda haigust täiesti ära, kuid ei lase teda ilalgi raskeks muutuda.

Huvitav on rahiidi juures nähtus, et teda tekib eriti palju kevadekuudel: märts, aprill ja mai, võrdlemisi vähesuvel ja sügisel, kuna talvekuudel: detsember, jaanuar ja veebruar muutub ta ettetulemus jällegi sagedamaks.

See nähtus on kergesti seletatav. Suvel ja sügisel viibivad lapsed palju väljas värskes õhus ja päikese käes,

¹⁾ Dr. R. Sinka, Rahiit Tartus. Eesti Arst 1924, nr. 10 ja 11.

mis on parim rohi rahiidi vastu. Kevadel on lastel selja taga pikk talv, millal neid sugugi või vähe välja õue viidi. Sellest see suur rahiidiliste laste arv kevadel.

Rahiidi iseolu. Kui lapsed rahiiti põevad, siis muutuvad nende luud pehmeks ja painduvad selle tagajärjel kõveraks või koguni murduvad. Luude kõvadus või pehmus oleneb mineraalsooladest, mis nendes peituvad, eriti aga lubjaosadest. Rahiithaiguse puhul on luudes kaks protsessi käimas: 1) uus, juurekasvanud krõmpsluu ei lubjane küllaldaselt ja 2) vanad, kõvad luud annavad lubiolluseid välja ning pehmenevad selle tagajärjel. Neist kahest protsessist tulevad kõik need nähtused, mida me harilikult mõistame inglishaiguse nime all.

Rahiidi tunnused. Esimesi rahiidi tunnuseid on tihti raske mõista. Nad on õige salapärased ja neist võib mitmeti aru saada.

Mõned lapsed higistavad rahiithaiguse alul, eriti võib pea higistamist tähele panna. Ka hõõruvad nad pea-aluse koti vastu oma kukalt, nii et vahel sealt kohalt juuksed ära kaovad. Uni on lühike, rahutu; laps ärkab tihti.

Kui rahiit edasi areneb, siis võib varsti lapse kukla-luudes sõrmeotstega kompides leida pehmeid, painduvaid kohti, mis on alguses väiksed, kuid aja jooksul suurenevad ja pärastpoole peopesa suuruseks võivad muutuda. Raske-matel juhtudel võib pehmeid kohti leida ka teistes pealuu osades.

Teatavasti on lapsel peale sünni otsa ees kahe kuni kolme sõrmeotsa laiune luudevaheline pehme koht, mida suureks lõgemeks kutsutakse. See lõge väheneb aegapidi ja kasvab aasta järel kokku. Rahiidilistel lastel ei vähene ta mitte, vaid isegi laieneb ja võib mõnikord peopesa laiu-seks muutuda. Lõgemega ühes laienevad ka luudevahelised pehmed kohad ehk õmblused, mis on tervetel lastel vaevalt tuntavad.

Et kukla- ja lagipea-luud võivad pehmeneda, õhuke-seks ja painduvaks muutuvad, paksunevad mõnikord otsa-esise luud niivõrt, et nad isegi silma paistavad ja otsale isesuguse ilme annavad, sünnitades siin iseäraseid muhke või kopre.

Mitte üksinda pea luud ei kannata rahiidi all, vaid lapse kogu luustik, sest on ju rahiit eeskätt luude haigus ja alles teises järgus muude kehaosade ja elundite haigus.

Kui me oma luudevaatluses edasi läheme, siis leiame ka lõualuudes muutusi. Ülemine ja alumine lõualuu ei kata täpselt teineteist, vaid nad seisavad viltu teineteise vastas. Seda võib muidugi ainult raskematel juhtudel tähele panna ja eriti siis, kui lapsel on juba hambad suus. Hambad hakkavad lastel harilikult 6. või 7. kuul tulema. Rahiidilistel tulevad nad palju hiljemini, alles 9. ehk 10. kuul, vahel ka veel hiljemini. Tervetel lastel tulevad hambad ikka paarikaupa, rahiidilistel korratult, üks või kolm hammast korraga ja mitte järjekorras. Nad ei ole mitte

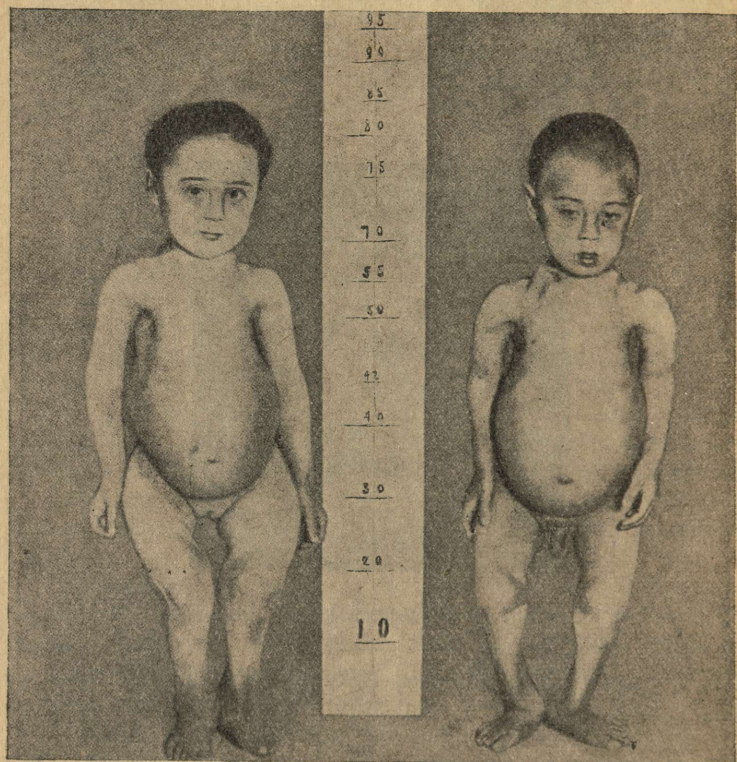
Pilt 1. Rahiidiline kumer selg.

ilusad valged, läikivad, vaid läiketa, kollakad, mõralised ja konarlikud. Rahiit raskemal kujul mõjub ka jäädavate hammaste peale, sest iduna on nad juba imikutel olemas.

Rahiidiliste laste selgroog on pehme ja painduv. Selgest need mitmesugused kõverused küll ette- ja tahapoole, küll tihti ka ühe või teise külje poole. Kui paneme lapse sirgesti kõhu peale pikali, siis kaovad need kõverused, sest pehme selgroog annab igapidi järele, kuid istudes on selgroog looga viisi tahapoole kumer (vt. pilt 1).

Rinnakast näitab eestpoolt mitmesuguseid muudatusi. Mõlemal pool rinnaluud olevad küljeluude kõhrotsad muutuvad paksuks ja tunduvad sõrmeotstega katsudes nagu helmed reas. Kui nad on hästi suured, siis võib neid isegi silmaga

näha. Seda helmesterida kahel pool rinnaluud kutsutakse roosikrantsiks. Rinnaluu ise on õige ettepoole surutud ja seesugust rinda hüütakse kanarinnaks. Rinnakasti ülemine avaus on tihti õige kitsas, nagu kokku pigistatud, kuna alumine avaus sellevastu muutub liiga laiaks, sest kõhukoopa

Pilt 2. Rahiidiline rinnakast ja lõpundi.J.

organid rõhuvad tema peale ja laiendavad teda. Mõnikord võib rinnakasti alumise otsa läheduses näha isesugust vagu, mis tingitud luude painduvusest (vt. pilt 2).

Vaagnaluud kannatavad rahiidil all samuti kui kõik teised. Ka nendes tuleb paksunemist ja kõverat seisu ette, mis suuresti mõjub puusade seisundisse ja kõnnakusse.

Eriliselt silmatorkavad on lõpundite muutused. Käsi-
varre luude alumised otsad, samuti ka sääreluude alumised
otsad muutuvad õige paksuks. Need otsad ehk epifüüsid
on silmaga näha ja käega katsudes tunda.

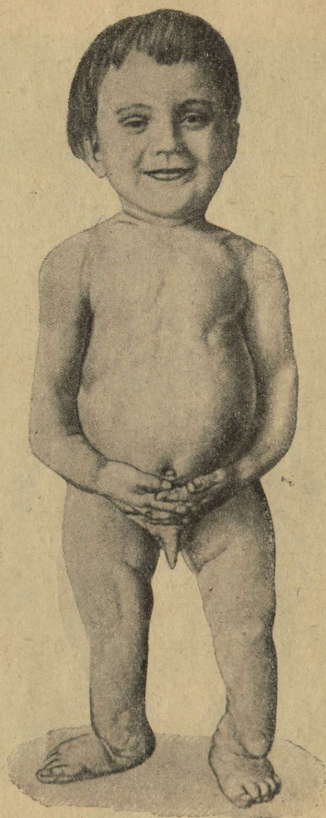

Pilt 3. O-jalad.

Õla- ja käsivarre luude paindumist ja murdumist tuleb
harvemini ette. Seda enam kannatavad alumised lõpundid.
Nad kõverduvad kas sissepoole või väljapoole ja selle järele
omandavad alumised lõpundid kas täht O või täht X sar-
nase kuju. Ka murdumisi juhtub siin enam kui ülemistel
lõpunditel (vt. pilt 3).

Ka jala vähemad ja suuremad luud muutuvad mitmeti ning tingivad isesuguseid jalaseisundi vigu, nagu lampjalg või kompjalg (vt. pilt 4).

Nagu kõigil haigustel nii on ka rahiidil mitmesugused

Pilt 4. Rahiidiline rind, käed ja jalad.

vormid, kerged, keskmised ja rasked, mis üksteisega seotud on mitmesuguste ülemineku-vormidega.

Kergeks rahiidiks loeme niisuguseid vorme, kus pealuudes tundub pehmeid kohti, rinnakastil roosikrants ja vahel ka kerged alumiste lõpundite kõverused. Kõik need tunnused paranevad õige hoole all kergesti.

Rasked vormid näitavad suuri rinnakasti ja selgroo muudatusi ning kõverusi, mis takistavalt mõjub hingamis- elunditesse ja südametegevusse. Ülemised ja alumised lõpundid painduvad kõveraks või murduvad, eriti alumised. Tuleb isegi mitmekordseid murdumisi ette (vt. pilt 5).

Pilt 5. Väga raske rahiit.

Rahiiditoime lapse organismisse. Rahiit- haigus mõjub lapse organismi tegevusse takistavalt. Ei ole mitte ükskõikne nähtus, kas lapsel on head või halvad ham- bad ja kas tema lõualuud teineteist katavad või mitte. Selle all kannatavad seedimiselundid ja üldiselt terve organismi toitumine.

Rinnakasti muutused mõjuvad suuresti kopsudesse, takistavad nende liikumist ja neisse värske õhu tungimist, mille järeltuseks on alalised katarrid.

Rasked vaagnaluude muutused tütarlastel võivad terve rahva saatusele hukatuseks kujuneda, kui neid paljudel tüdrukukestel ette tuleb.

Rahiidist on tingitud lapse hiline kõndimahakkamine ja ta alumiste lõpundite muudatustest mitteilus kõnnak.

Rahiithaigus oma värskes edenemisjärgus võib lapsele ka valu sünnitada. Igasugune puutumine, sülle võtmine jne. teeb talle valu ja ta vastab sellele nutu või karjumisega. Walud võivad ühenduses olla selgroost välja tulevate närvide pigistusega, samuti ka luumurdudega.

Üldiselt võib ütelda, et rahiidi all kannatab lapse terve organism. Keskmiste ja raskete vormide puhul on lapsed kahvatud, loiud ja haiglased. Nende lihased on pehmed, kõht suur ja nad hakkavad hiljemini käima. Mahlanäärmed suurenevad kaelas, kurgus, kaenla all ja kubemetes. Vahel on ka põrn suurenenud. Õige rasketel juhtudel tundub ka üldist kasvu seismajäämist. Lapsed jäävad vähemaks ja lühemaks ning neist ei saagi saledaid inimesi (vt. pilt 6).

Raske rahiit mõjub ka lapse vaimutegevusse, seda tumestades ja nõrgestades, kuid haiguse paranemisega kaob see nähtus iseenesest.

Rahiidi põhjused. Rahiidi tekkimise põhjused on kaunis tumedad ja selgusetud. Siin on mitmeid asju süüdistatud, kuid mis on just pärisüüdlane, see on veel praegugi täiesti selgitamata. Võimalik küll, et siin mitmed põhjused, mitmed asjaolud koos mõjuvad ja selle haiguse esile kutsuvad.

Juba Virchow süüdistas mingisugust „ärritavat ollust“, mis pidi veres voolama ja haiguse esile kutsuma. See ollus jäi ka Virchowile enesele tundmatuks.

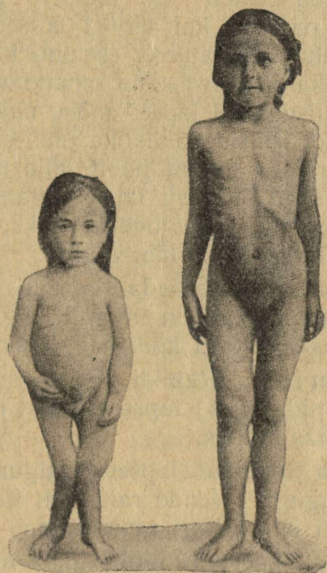
Kassowitz nägi rahiidilistes luudes mingisugust põletikku, mis tingitud lapsel alalisest halva, rikutud õhu sissehingamisest, eriti kusega määrinud mähkmete lõhnast, mis kehvades perekondades nii tihti tähelepanдав ja võimalik.

Heubner arvas, et meil siin on tegemist ainevahetuse haigusega, mille esimesed tunnused tulevad nähtavale luudes.

Schloss oli arvamisel, et rahiit on kasvamishäire, mis igal ajal võib mõnede laste juures ette tulla ja mille põhjused meile on selgusetu.

Stoeltzner mõtleb, et meil rahiidi juures on tegemist sise-
mise nõretuse küsimustega, kus mõned sisenäärmed avalda-
vad mitte korralikku, vaid ebamäärast tegevust. Ta süüdistas
kõrvalneere, kuid on süüdistatud ka veel teisi näärmeid,
nagu kilpnääre, pugunääre jne.

Ilmasõja ajal ja talle järgnevatel aastatel rõhutasid
ameerika ja inglise uurijad, et rahiit on tingitud vitamiinide
puudusest, see on nende olluste puudusest, mis peituvad

Pilt 6. Rahiidiline väike kasv. 7-a. terve ja 7-a. rahiidiline laps.

värsketes aed- ja puuviljades, üldse rohelises kasvavas tai-
mes ja mis süües inimese ja looma organismi üle lähevad.
Nende kokkuseade on tundmata ja nad hävivad kergesti
seistes, kuivades ja keetes. Eriti tähtsad on vitamiinid noo-
rele kasvavale organismile ja nad mängivad laste toitmisel
suurt osa, kuid rahiiti ei tekita nende puudus mitte, nagu
esialgselt arvati. Ses sihis on väga palju uurimusi toime
pandud, kuid seda arvamist, et rahiit on tingitud vitamiinide
puudusest, ei ole need uurimused mitte suutnud tõendada.

1920. aastal soovitas Hudschinsky rahiidilisi lapsi kõrgustikupäikese ehk ultraviolettkiirtega paista. See soovitus leidis igal pool vastukaja ja järeltegemist. Praegu on ultraviolettkiiritamine tunnustatud kõige paremaks abinõuks rahiidi vastu. Ja nimelt terves maailmas. Kuidas ja mille abil need kiired mõjuvad, on veel raske seletada, kuid et nad mõjuvad, see on kindel.

E n n u s t u s. Rahiit ei ole surmav hagiust. Ise ei sureta ta ühtki last, kuid küll nõrgendab ta suuresti nende elujõudu. Rahiidilised lapsed on üldiselt palju nõrgemad haigustele vastu panema kui terved lapsed. Nad põevad alati hingamiseldite katarre, samuti ka maosoolte rikkaid, mis tihti pikaldase iseloomu omandavad ja last väga kurnavad. Kui niisugused lapsed mõne nakkushaiguse saavad, nagu sarlakid, leetrid, läkaköha jne., siis langevad nad tihti nendele ohvriks. Teiselt poolt jälle nõrgestavad kõik ülalmainitud haigused suuresti lapse organismi ja ta rahiit muutub raskemaks ning pahaloomusemaks. Siin on teatav nõiarõng olemas, mida raske läbi raiuda.

Teataval määral võime seda enneaegu sündinud laste juures tähele panna. Nad on nõrgad, liiga tundlikud iga sugustele nakkustele ja nad kõik haigustuvad ka rahiidisse.

Ä r a h o i d m i n e. Rahiidi ärahoidmiseks on tarvis kaht asja silmas pidada: 1) lapse toitmist ja 2) lapse hooldamist sõna laiemas mõttes.

Rinnapiimaga toidetud lapsed haigustuvad rahiidisse vähe või mitte sugugi. Nende rahiit on harilikult kerge ja paraneb sagedasti ilma ühegi ravimiseta.

Hooldamise all laiemas mõttes tuleb mõista kõike, mis kasulik lapse edenemisele ja tervisele. Siia ei kuulu mitte üksinda lapse asetamine, vannitamine ja riietamine, vaid ka lapse toa õhutamine ja lapse õue viimine.

Väga tähtis on lapse kasvamisele puhas õhk ja päike. Suvel ja sügisel on rahiiti vähe, sest värsket õhk ja päikese kiired ei lase tal tekkida.

Sellepärast, kes kindlasti soovib oma last hoida rahiit-haiguse eest, toitku teda emarinnaga ja viigu teda õue aasta läbi, isegi talvel, kui just külm mitte liiga suur ei ole. Lastetoas head, puhast ja värsket õhku hoida on hea tahtmise, hoole ja arusaamise juures küll peaaegu igal perekonnal võimalik.

Ravimine. Igal arstimisel saame ainult siis kõige paremaid tagajärgi, kui me seejuures ka toitmisele ja hooldamisele tarvilikku tähelepanu pöörame.

Toitmine olgu kuni kuue kuuni ainult rind ja selle järel rind ning lisatoit. Juba kolmandast kuust peale võib lapsele õige ettevaatlikult anda hariliku toidu lisaks värsket, küpset, keetmata aed- või puuvilja, nagu riivitud või kaabitud porgand, kaalikas, naeris või õunad, pirnid, ploomid, apelsinid, banaanid ja kõiksugused marjad, mis aasta-aeg just meile annab. Peale poole aasta vanuse võib neid aineid juba natuke rohkem anda. Seejuures tuleb aga seda tähele panna, et lapse kõht rikki ei läheks, vaid annused tulevad ettevaatlikult proovida ja selle järele käia. Hakatagu andma nootsa-täiest peale ja mindagu aegapidi kuni ühe teelusikataieni päevas. Ka lapse muu toit olgu värsked ning hea ja lapse vanuse järele korraldatud.

Enne esimest poolaastat on lapse toit rinnapiim, häda korral ka lehma- või kitsepiim ja ülalmainitud lisaained. Peale kuuendat kuud: rind, lehmapiim, puljong, manna, riis, kartuli-, porgandi- ja kaalikapüree, saiapudi, jahukört ja lisaks mainitud värsked ained.

Hooldamise alal tuleb tähele panna, et laps oleks alati asetatud kuivalt ja puhtalt, et ta mähkmed ei lõhnaks kuse ja väljaheidete järele ja et ta keha ei hauks. Last tuleb esimestel kolmel kuul iga päev vannitada, siis ülepäeviti ja peale poole aasta vanuse kaks või kolm korda nädalas.

Lapse jaoks olgu parim tuba terves korteris, kus on valgust, päikest ja õhku.

Isegi kõige parem korter ei suuda lapsele seda anda, mis lai emake loodus pakub väljas õues, aias, pargis või mujal. Seda ei tule ühelgi emal ega isal kunagi unustada ja sellepärast peab last igal võimalikul juhusel välja viima kas või viieks minutikski, nagu see on talvel külmal ajal.

Peale korraliku toitmise ja hooldamise vajab rahiidiline laps ka veel rohtusid, mis on keskmistel ja rasketel juhtudel päris tarvilikud. Siia kuulub esimeses järjekorras vana ja proovitud kalarasv, mille toime rahiidis oli rahvale juba ammugi tuttav. Teda võib lapsele 2—3 korda päevas pool kuni üks teelusikatais sisse anda. Kui lapsel kõht lahti on, siis ei tule teda mitte anda, samuti ka mitte suvel kuumal ajal, millal ta kergesti rikki läheb. Kalarasva toime on suurem ja parem, kui talle natuke fosforit juure on lisa-

tud. Sellepärast kirjutavad terve ilma arstid rahiidilistele lastele kalarasva fosforiga. See retsept on järgmine: *ol. jecoris aselli* 100,0, *Phosphori* 0,01. MDS 2—3 korda päevas pool kuni üks teelusika-täis sisse anda.

Nagu ülal juba seletatud, ei lubjane rahiidilistel lastel uuesti kasvavad luud mitte hästi, samuti annavad vanad, juba lubjanenud luud oma lubiollused tagasi, sest nad eritavad neid kuse ja väljaheidetega. Nende lubiolluste puuduste tõttu antakse rahiidilistele lastele ka lubiolluseid sisaldavaid rohte sisse. Kõigil lubjapreparaatidel on aga see halb omadus, et nende maitse armas ei ole ja lapsed neid heameelega ei taha võtta. Järgmisel viisil võiks teda siiski katsuda lastele sisse anda: *Calc. chlorati sicci* 30,0, *aqu. destill.* 250,0, *Liqu. ammon. anis.* 3,0, *Gummi arab.* 2,0, *Sir. sipl.* 50,0. MDS 3—6 korda päevas üks teelusika täis.

Parem ja mõjuvam rohi rahiidi vastu on ultraviolettkiiritamine. Sellepärast tuleb teda esimesel kohal tarvitada. Ta hea toime kohta ei ole kahtlust. Ta mõju on ka kogu ilmas tunnustatud.

Praegusel ajal on Eestis igas haigemajas ja ka paljudel eraarstidel kõrgustikupäike kodus ja sellepärast laste kiiritamine igapäevase kättesaadav. Kiiritamise vältus on 4—10 nädalat, iga päev 3—20 minutit. Selle aja jooksul paraneb ka raske rahiit.

Praegu ollakse isegi niikaugel, et ainult piima või mõnd õli kiiritatakse ja selle ainega siis last toidetakse, mille mõjul laps sama hästi paraneb kui palja ihu otsese kiiritamise tagajärjelgi. Piim omandab kiiritamise mõjul kalarasva maitse ja teda ei taha iga laps just mitte hea meelega võtta. Kui lapsele anda pool toopi kiiritatud piima päevas, siis jätkub sellest, et tema rahiiti 4—10 nädala jooksul parandada.

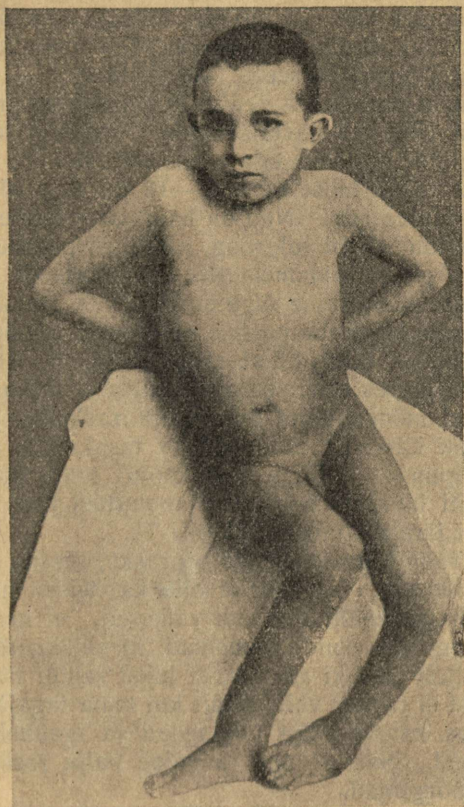
Esiotsa tuleb siiski lapse enese kiiritamise juure jääda, sest kiiritatud piima ei ole kuskilt saada ja teda võivad ainult lastekliinikud oma eneste tarvidusteks pruukida.

Kiiritamise mõjul kaob küll rahiit, kuid verevaesus, mis rahiidiga kaasas käib, ei tagane mitte kiirte eest, vaid teda tuleb eriti arstida kas mitmekesiste toitude või raudolluste andmise varal.

Olgu siinkohal ka veel selle peale tähendatud, et muna-kollane on kaunis hea rahiidivastane rohi ja teda parandab. Seda tundsid emad loomusunniselt juba ammugi ja andsid

lastele munakollast. Nüüd on see ka uurijate poolt kinnitust leidnud.

Raske rahiidi tagajärjed. Kerge ja keskmine rahiit paraneb tihti nii hästi, et jälgegi järele ei jää.

Pilt 7. 13-a. poiss. Hiline rahiit.

Raske rahiit võib mitmesuguseid vigasusi järele jätta. Neid rahiidist tingitud tagajärgi tuleb kirurgiliselt ja ortopeediliselt arstida, nagu selgroo ja lõpundite kõverused. Õnneks ei tule Eestis mitte palju rahiidist tingitud vigasusi ette. 1922. a. kogusin ma andmeid vigaste laste kohta Eestis. 1242 vigase lapse hulgas oli tol ajal 80 ehk 6% noid, kes

vigaseks olid jäänud rahiidi tagajärjel. Rahiit vigasuse põhjusena oli kolmandal kohal, kuna tiisikus püsis esimesel ja halvatused teisel kohal¹⁾).

Hiline rahiit. Harva esineb rahiit ka suurematel lastel. Siis kutsutakse teda hiliseks rahiidiks. — Ta võib veel 3—16 a. vanuste laste juures ette tulla ja nende valusid ja teisi raskusi sünnitada. Hiline rahiit esineb kolmel viisil. Esiteks lastel teises lapseas, see on kuni 7 a. vanaduseni. Imiku rahiit ei parane, ta peatub mõni aeg, et uuesti halvendada, ja nii võib see aastaid kesta. Muidugi on laps seejuures haiglane, ei kasva ega edene rahuldavalt.

Teiseks tuleb hilist rahiiti 9—12 ja 12—15 aasta vanuste laste juures ette. Nad on haiglased, tunnevad liigeste valu, nende luud, eriti selgroog, näitavad painduvusi ja kõverusi. See on eelvalmimise ehk eelpuberteedi aeg, millal lastel pikkuse kasvamine õige suur on ja nende vastuvõtlikkus mõnesugustele haigustele võrdlemisi soodus.

Kolmandaks tuleb hilist rahiiti veel 15—16 aasta vanuste noorte juures ette, see on sugulise valmimise ajal. Sel ajal võtavad mõned neist õige palju raskuses juure, kuna keha raskust kandvad luud sellega tasakaalus ei ole, eriti alumised lõpundid. Kõige selle mõjul tuleb puusade, põlvede ja eriti labajala seisundi moonutusi ette, mis vahel alalisi jälgi järele jätavad (vt. pilt 7).

Hilise rahiidi äratundmine on raske, sest ta esineb liiga üldiste tunnustega, mis võivad olla ka teistel haigustel, ja teiseks on haigusnähtused nii väikesed, et nende peale ei haiged ise ega ka nende vanemad tarvilikku rõhku ei tea panna. Sellest tulebki asjaolu, et hilist rahiiti tihti mitte kui rahiithaigust ei ravita, vaid ainult kui tema tagajärgi siis, kui nad on juba kaunis välja kujunenud ja igauhele enam või vähem selged. Siis on aga ravimine palju raskem ja selle tagajärjed nõrgemad.

1) A. Lüüis, Sugemed vigaste laste kohta Eestis. Tallinna, 1923.